

Marja Bruun Bundgård, Evaale Bundgård Jverson,
Thomas Secher Lund:

"Sociologisk SET - en grundbog i sociologi",
Systeme 2009, s. 17-21.

Forskellige tilgange til studiet af sociologi

En væsentlig del af sociologiske studier består af begrebsafklaringer. Hvad menes der fx præcist med "social arv". Hvordan defineres begrebet, og hvordan anvendes det i analyser? Som antydnet ovenfor diskuteres det også ofte, hvad der er det bedste grundlag at bedrive sociologiske studier på. Der er mange forskellige holdninger til dette – men fælles for alle, der beskæftiger sig professionelt med feltet er, at det er væsentligt at tydeliggøre, hvilket teoretisk og metodisk udgangspunkt, der arbejdes ud fra. Dette er ikke nogen videnskabelig bog, hvorfor der ikke vil blive givet nogen entydig definition på, hvad sociologi er for en størrelse. Der vil i stedet blive givet et indtryk af sociologi som fag. Hvilke diskussioner og emner er vigtige, og hvilke forskellige muligheder er der for at forholde sig til disse?

FAKTABOKS

Eksempler på emner der behandles sociologisk

Familie
Identitetsdannelse
Social arv
Kulturelle mønstre
Globaliseringens konsekvenser
Forklaring på sociologiske fænomener: hooliganisme, vælgeradfærd, nye online interaktionsformer, kropsofattelser mv.

ØVELSE

Kom selv med andre eksempler på emner, som kan behandles sociologisk

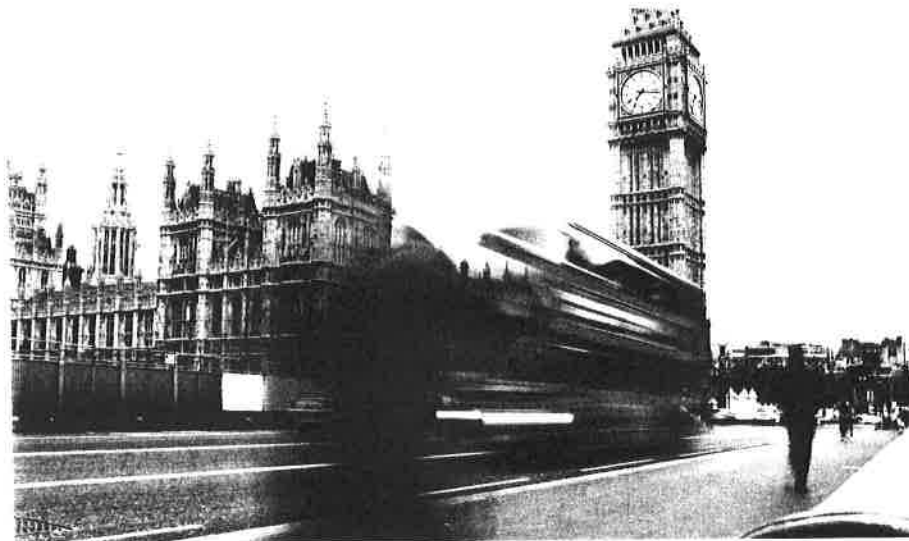
Vi har tilstræbt at anvende teorier, som er hyppigt anvendt, men vi har også ønsket at give et indtryk af, at der er mange forskellige konkurrerende teorier inden for sociologiens område. Alligevel vil vi indledningsvis behandle en enkelt teoretikers teoriapparat. Dennes teori vil i flere af kapitlerne blive anvendt, hvorfor det giver god mening at inddrage hans tanker som et eksempel på, hvordan et sociologisk tankesæt kan beskrives.

Giddens' grundlæggende tanker

På sociologifronten er Giddens særligt kendt for sine tanker om "det senmoderne samfund". Med det betoner Giddens, at han ikke ser det nutidige samfund som et helt forandret samfund, fordi det nuværende samfund har rødder i det moderne samfund. Med "moderne" mener Giddens udviklingen, der foregik i løbet af det 19. århundrede, hvor industrialiseringen forløber. Der var en grundlæggende tro på menneskets evne til rationelt at kunne overskue verden, og kernefamilien bestod af en tryk ramme for individets handlemuligheder. På mange måder mener Giddens, at dette fortsat udgør en kerne af individets vilkår i det senmoderne. Dog er der sket flere ting som gør, at han mener, at det er mere relevant at omtale det samfund vi lever i som et senmoderne samfund. Denne konklusion baserer han bl.a. på, at der er tale om en adskillelse af tid og rum, en udlejring af sociale relationer og en afhængighed af ekspertsystemer.

Adskillelse af tid og rum

Tidligere havde man udelukkende mulighed for at kommunikere mundtligt, hvis man var til stede på samme lokalitet, som den man ønskede at tale med. Men med telefons, mobiltelefonens og ikke mindst internettets fremkomst er det blevet muligt at kommunikere over store afstande. Dertil kommer, at mulighederne for at transportere sig over store afstande hurtigt og billigt er væsentligt forbedret. Vi behøver ikke være til stede i samme rum på samme tid for at være i stand til at kommunikere med

Transformationen af det engelske arbejderparti fra Labour til New Labour i slutningen af 1990'erne ledte det britiske arbejderparti tilbage til magten. Transformationen havde store samfundsmæssige konsekvenser og skete på baggrund af tankegods leveret af Anthony Giddens.

hinanden. Arbejdspladser er blevet mobile, så vi kan sidde hvor som helst i verden og udføre arbejde. Eksempelvis har SAS flyttet hele sin flybonuspoint-afdeling til Thailand, og flere ingeniørfirmaer flytter den simple programmering til Indien. Det giver nye muligheder for kommunikation, men Giddens henleder også opmærksomheden på, at der er tale om en anden type social relation, når denne ikke er baseret på en ansigt-til-ansigt relation. Det muliggør nye samfunds- og samværsformer, men der er også tale om mindre intensive og mindre dybdegående relationer.

Udlejring af sociale systemer til abstrakte systemer

Giddens taler også om, at sociale systemer udlejres i abstrakte systemer. De abstrakte systemer kan have forskellig karakter, men fælles for dem er, at vi som borgere i det senmoderne samfund er tvunget til at have tillid til sådanne abstrakte systemer. Et eksempel på, hvordan udlejring af sociale systemer til abstrakte systemer foregår, er børnepasning. I forhold til tidligere er det normale i store dele af den vestlige verden nu, at begge forældre arbejder. Det betyder, at forældre og børn bliver helt afhængige af, at der er eksperter som kan tage over, mens forældrene er på arbejde. I dag er de personer, små børn ser mest til i løbet af en almindelig dag således pædagoger, som er eksperter i børnepasning. Forældrene er derfor afhængige af, at pædagogerne gør deres arbejde ordentligt, og at de relevante myndigheder holder øje med børnehaven i forhold til fx fødevarerikkerhed, sikkerhedskontrol af legepladser og hensigtsmæssig indretning af transportveje til og fra institutionen.

Udlejring af sociale systemer til abstrakte systemer betyder også en afhængighed af det, Giddens betegner symbolske tegn. Symbolske tegn kan derfor være en del af udlejringen af sociale systemer til abstrakte systemer. Det bedste eksempel på et symbolsk tegn er penge. Tilstedeværelsen af penge betyder fx, at man ikke

En pædagog på arbejde – et eksempel på social udlejring.

længere behøver at mødes og bytte frugt med kød for at lave en handel – man kan købe begge dele via online shopping. For at kunne indkøbe frugt og kød på denne måde, er man helt afhængig af abstrakte systemer i form af bl.a. et velfungerende internet, et velfungerende betalingskortsystem og et velfungerende postsystem. Andre eksempler på abstrakte systemer er fx: trafikkontrol af luftrummet, signaler i lyskryds og toget, kontrol af fx medicin og sikkerhedssystemer i biler.

De abstrakte systemer kan således iflg. Giddens ikke undværes i et senmoderne samfund, hvor globaliseringen og den teknologiske udvikling gør, at vi bliver mere og mere afhængige af abstrakte systemers evne til at fungere. Med de abstrakte systemers indtog tvinges vi også til at forholde os til omverdenen på en anden måde. Vi skal ikke længere vurdere fx shampoo'en alene på om den vasker håret godt, men også forholde os til, hvilke skadelige stoffer den måtte indeholde, og om vi ønsker at udsætte os for disse stoffers virkning – og om eksperterne har styr på, at disse stoffer ikke er for skadelige til, at de overhovedet burde være i et sådant produkt. Vi tvinges med andre ord til at være langt mere refleksive.

Øget refleksivitet

Giddens tegner på mange måder et positivt billede af de muligheder, vi har i det senmoderne samfund. Vi har mulighed for at kommunikere på mere avancerede måder, og vi har ekspertsystemer, som understøtter vores muligheder for dette. Konsekvensen bliver bl.a., at vi får mange flere faktorer at skulle forholde os til. Skal vi gå i vores forældres fodspor, eller er de rollemodeller vi har set over webkamera på Facebook

mere interessante? Eller skal vi måske spejle os i årets deltagere i realityshows? Skal vi være sammen med naboens datter eller skal vi speed-date os til en livsledsager? Skal vi blive læge eller tryllekunstner? Eller skal vi dyrke parkour eller fodbold? Valgene er utallige, og vi bliver hele tiden stillet over for de forskellige valg. Dette tvinger os ud i refleksive processer, hvor vi tvinges til at tage stilling til de forskellige muligheder.

Giddens' definition på sociologi

Bl.a. på baggrund af ovenstående overvejelser definerer Giddens sociologi på flg. måde:

"Sociologi kan identificeres som det systematiske studie af menneskelige samfund med særlig fokus på moderne, industrialiserede systemer."

Det er for det første værd at bemærke, at der skal være en systematisk tilgang til studiet af menneskelige samfund. Med den formulering henviser Giddens bl.a. til, at studier skal ske under anvendelse af de begreber, som er skitseret ovenfor. Giddens argumenterer altså for, at en systematisk tilgang til sociologi fx bør indeholde studier af betydningen af adskillelse af tid og rum og/eller udlejringen af sociale relationer. Det er også væsentligt at bemærke, at Giddens afgrænser sig til at have fokus på moderne, industrialiserede systemer. En central del af mange teorier er en bevidsthed om, hvad de ikke siger noget om – altså i dette tilfælde at Giddens er klar over, at man ikke kan bruge hans teoretiske apparat til at sige noget om kulturelle mønstre blandt aboriginere i Australien.

Benny Jacobsen, Søren Juul, Erik Laurson,
Klaus Rastbørg:
"Sociologi og modernitet", Columbus 1998,
s. 38-40.

Storbyens ansigtsløse relationer

Et fjerde, afgørende aspekt ved det moderne samfund består i storbyernes hastige vækst. Baggrunden for dette var den massive afvandring fra land til by, som var et led i industrialiseringsprocessen. Når bønderne gik ned og hjem som følge af de barske vilkår på landet, stod de og deres ansatte uden arbejde. De søgte derfor ind mod byerne og fandt måske arbejde i en fabrik eller lignende. Omvendt skete der en koncentration af kapital, handel og finans i storbyen. På denne måde opstod den moderne storby som et centrum for foretagsomhed, handel og finans, kunst og kultur osv.

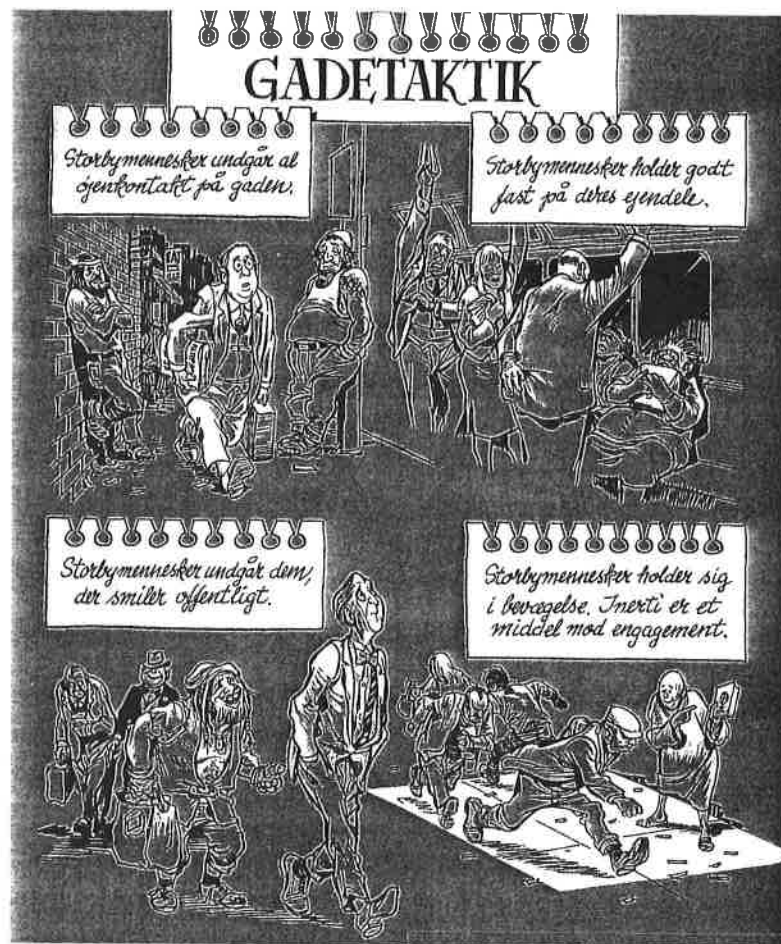
I et spændende lille essay har den tyske sociolog *Georg Simmel* (1858-1918) beskrevet, hvordan den moderne storby fuldstændig ændrer det sociale livs karakter, opfattelsen af tid og rum osv.⁴

Ifølge Simmel var livet på landet i vid udstrækning præget af en sindig og rolig livsrytme. Tidsfornemmelsen var bundet til naturen og årstidernes skiften, dvs. den var *konkret* og *cyklisk*. De sociale relationer bar præg af, at man kendte hinanden; de havde karakter af „ansigt-til-ansigt“-relationer.

I den moderne storby ændres dette fuldstændig ifølge Simmel. I takt med

¹ Max Weber: *Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd*. Oslo: Norsk Gyldendal, 1973 [1904-05], s. 113.

⁴ Georg Simmel: „Die Großstädte und das Geistesleben“ [1903], i: *do.: Aufsätze und Abhandlungen 1901-1908*. Bd. I. Frankfurt/M: Suhrkamp, 1995, s. 116-31.

Will Eisner: „Storbyen – et portræt“, Bogfabrikken

den kapitalistiske foretagsomhed og den stigende udbredelse af handel og finans ændres det moderne menneskes tidsopfattelse radikalt, idet tiden nu bliver til et mål for pengeindtjening. „Tid er penge“, som man jo også siger. Fra at have været konkret og cyklisk bliver tiden nu *abstrakt* og *lineær*. Som et konkret – og set med vore dages øjne måske lidt kuriøst – eksempel på indførelsen af en abstrakt, kronometrisk tidsopfattelse nævner Simmel *lommeurets* stigende udbredelse blandt de moderne storbymennesker.

Som følge af storbyens koncentration af mange mennesker inden for et forholdsvis afgrænset geografisk område sker der også en radikal ændring af menneskenes

sociale relationer. Til forskel fra lokalsamfundet, hvor alle kender alle, kan man lettere være anonym i storbyen. Det enkelte individ forsvinder så at sige i massen. De sociale relationer bliver med andre ord mere anonyme og „ansigtsløse“. Nok kender og møder man flere mennesker i storbyen. Men bekendtskaberne bliver tilsvarende mere overfladiske.

For Simmel har denne proces såvel en positiv som en negativ side. Den negative side består i, at det moderne storbymenneske bliver mere blasert, oplevelseshungrende og overfladisk. Den positive side består i, at det i storbyen er lettere at være

sig selv og frit give udtryk for sine individuelle særtræk.

I lilleput-samfundet går sladderer hurtig fra dør til dør, hvis naboen har haft et sidespring, eller hvis hans søn skulle vise sig at være til fyre frem for piger. I storbyen er der derimod næppe nogen, der tager notits af sådanne ting: dér lever hr. og fru Jensen side om side med studerende, BZ-ere, bøsser og lesbiske, tyrkiske grønthandlere osv. Der er med andre ord tale om en broget mangfoldighed af livsformer, som i højere grad tilgodeser individuelle behov. Vi kan også sige det på den måde, at den *sociale kontrol*, dvs. omgivelsernes kontrol med individernes gøren og laden, er mindre i byen end på landet.

Will Eisner: „Storbyen – et portræt“, Bogfabrikken

